

Μνήμων

Τόμ. 24, Αρ. 2 (2002)

Ε. Πρεβελάκης - Κ. Καλλιτάκη Μερτικοπούλου (επιμ.), 'Η οΗπειρος, ὁ Αλή Πασάς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Προξενικὲς ἐκθέσεις τοῦ William Meyer ἀπὸ τὴν Πρέβεζα, Α': 1819-1821, Β': 1822, Κέντρο Ἐρεύνης τῆς ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, 1996

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.759](https://doi.org/10.12681/mnimon.759)

Βιβλιογραφικὴ ἀναφορά:

ΛΟΥΚΟΣ Χ. (2002). Ε. Πρεβελάκης - Κ. Καλλιτάκη Μερτικοπούλου (επιμ.), 'Η οΗπειρος, ὁ Αλή Πασάς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Προξενικὲς ἐκθέσεις τοῦ William Meyer ἀπὸ τὴν Πρέβεζα, Α': 1819-1821, Β': 1822, Κέντρο Ἐρεύνης τῆς ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, 1996. *Μνήμων*, 24(2), 460-461.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.759>

Ε. Πρεβελάκης - Κ. Καλλιτάκη Μερτικοπούλου (έπιμ.), *Ἡ Ἥπειρος, ὁ Ἀλῆ Πασᾶς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Προξενικὲς ἐκθέσεις τοῦ William Meyer ἀπὸ τὴν Πρέβεζα*, τ. Α': 1819-1821, τ. Β': 1822, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Κέντρον Ἐρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, Ἀθήνα 1996, π' + 636, ιγ' + 392 σ.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὰ τελευταῖα 30-35 χρόνια ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, γιὰ ποικίλους λόγους, δὲν ἐντάχθηκε στὴν προσπάθεια ἀνανέωσης τῶν ἐλληνικῶν ἱστορικῶν σπουδῶν. Στὸ δυσμενὲς αὐτὸ πλαίσιο δὲν προσέχθηκε καθόλου ἡ σημαντικὴ ἔκδοση τῶν ἐκθέσεων τοῦ William Meyer, γενικοῦ προξένου τῆς Μ. Βρετανίας σὲ Ἥπειρο καὶ Ἀλβανία, μὲ ἀρμοδιότητες ποὺ ἀλύπταν καὶ γειτονικὲς μὲ αὐτὲς περιοχές. Ἀπὸ τὴ θέση του αὐτὴ ὁ Ἄγγλος διπλωμάτης εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ πληροφορεῖται ἄμεσα ἢ μὲσω συνεργατῶν του γιὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα στὸν κύκλο τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, τις σουλτανικὲς δυνάμεις τῆς περιοχῆς, τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Ἑλληνας κατὰ τὰ κρίσιμα γεγονότα τῆς ἀνταρσίας τοῦ Ἀλῆ κατὰ τῆς Πύλης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Το γεγονός ὅτι ὁ Meyer εἶχε αὐτὴ τὴν πολὺπλευρὴ ἐνημέρωση καθιστᾷ τὴν μαρτυρία του πολὺτιμη.

Γιὰ τὴν πλήρη ἀνάδειξη τῆς μαρτυρίας αὐτῆς ὁ ἀείμνηστος Ἐλευθέριος Πρεβελάκης καὶ ἡ Κάλλια Καλλιτάκη Μερτικοπούλου ἐργάστηκαν ὑποδειγματικά. Χρειάστηκε μακροχρόνια ἔρευνα στὰ βρετανικὰ ἀρχεῖα γιὰ νὰ ἐντοπιστοῦν τὰ σωζόμενα τεκμήρια, ὥστε νὰ παρουσιαστεῖ ἀδιάσπαστη ἢ ἀρχεϊακὴ μονάδα, μὲ ὅλες τὶς πληροφορίες ποὺ διασώζει, τὶς «σημαντικὲς» καὶ τὶς λιγότερο σημαντικὲς. Ἐξἄλλου, ἡ μεθοδολογικὴ αὐτὴ ἐπιλογή διασώζει τὴν πολὺ πυκνὴ ροὴ τῶν πληροφοριῶν καὶ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἀντιληφθοῦμε κάποια φαινόμενα στὴ διάρκειά τους καὶ ὄχι μόνον ὡς ἔκτακτα.

Τὰ ἔγγραφα, κατὰ κύριο λόγο ἐκθέσεις τοῦ Meyer πρὸς τὸν ὑπουργὸ ἔξωτερικῶν τῆς Μ. Βρετανίας, τὴν πρεσβεία τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ κυρίως τὸν ἀρμοστή τῶν Ἰονίων Νήσων, καὶ ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὰ συνημμένα σ' αὐτά, δημοσιεύονται πλή-

ρη μὲ τὸν ἀναγκαῖο ὑπομνηματισμὸ. Τὰ περισσότερα εἶναι στὰ ἀγγλικά σὲ γλώσσα ποὺ δείχνει τὸ ὑψηλὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ συντάκτη τους. Κάθε ἔγγραφου προτάσσεται κεφαλαιώδης περίληψη τοῦ περιεχομένου του. Στὸ τέλος κάθε τόμου τὸ ἀναλυτικὸ εὑρετήριο διευκολύνει τὴν ἀναζήτηση προσώπων, τόπων καὶ θεμάτων.

Στοὺς προλόγους καὶ τὸ ἐκτενὲς βιογραφικὸ σημεῖωμα γιὰ τὸν Meyer οἱ ἐπιμελητὲς ἐπισημαίνουν τὴ σημασία τῶν πληροφοριῶν ποὺ περιέχουν τὰ δημοσιεύμενα ἔγγραφα καὶ κάνουν καίριες ἐπισημάνσεις γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Ἄγγλος διπλωμάτης ἔβλεπε ἀνθρώπους καὶ καταστάσεις. Εἶναι κρίμα ποὺ δὲν ἐπιχείρησαν μὴ σὲ βάθος ἀνάλυση τοῦ τί καινούριο προσφέρουν οἱ μαρτυρίες αὐτὲς ἢ σὲ ποῖο βαθμὸ ἐπιβεβαιώνουν τὶς ὑπάρχουσες γνώσεις μας. Αὐτοὶ μόνον, μὲ τὴ γνωριμία, ποὺ εἶχαν ἀποκτήσει, τῶν τότε πραγματικότητων,μποροῦσαν νὰ διαβάσουν καὶ πίσω ἀπὸ τὶς γραμμὲς, νὰ συνδιάσουν τὰ γραφόμενα μὲ ἄλλα, καὶ νὰ μᾶς δώσουν οὐσιαστικὲς προτάσεις γιὰ ποικίλα θέματα. Προτίμησαν, ἀκολουθώντας μὴ δοκιμασμένη πρακτικὴ, νὰ ὑπαινιχθοῦν κάποια ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ ἡ πηγὴ αὐτὴ ἔθετε καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν ἀναγνώστη νὰ κάνει τὶς δικὲς του ὑποθέσεις.

Γιὰ νὰ δώσω ἓνα μικρὸ μόνον δεῖγμα τοῦ πλούτου τῶν στοιχείων ποὺ περιέχονται στὴν ὑποδειγματικὴ αὐτὴ ἔκδοση, παραθέτω τρεῖς ἀπὸ τὶς περιλήψεις ποὺ προτάσσονται τῶν ἀντίστοιχων δημοσιευόμενων ἔγγραφων:

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς κατευθυνόμενος στὰ Ἰωάννινα πέρασε ἀπὸ τὴ Πρέβεζα στίς 10/22 Ἀπρ. 1820. — Κατάλογος Φιλικῶν τὸν ὁποῖο ὁ Κολοβὸς παρέδωσε στὸν Meyer. — Ἐκτελώντας ὁδηγίης τοῦ Maitland ὁ Meyer προτίθεται νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τοὺς Λευκάδιους φυγάδες ποὺ βρίσκονται στὰ ὑπὸ διοίκησιν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ

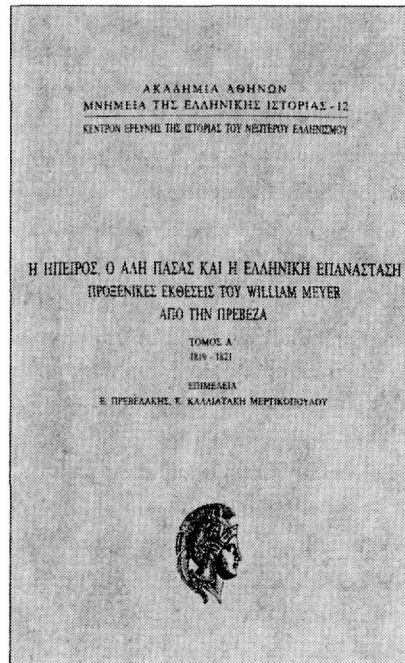
ἐδάφη. — Ἀμυντικὲς προετοιμασίαι τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. — Οἱ ἐλπίδες του νὰ ἐξασφαλίσει ξένη βοήθεια καὶ νὰ ἀπαγορευθεῖ στὰ σουλτανικὰ πλοῖα ὁ διάπλους τοῦ Ἰονίου Πελάγους. — Πιστεύεται ὅτι ὁ Σουλτάνος ἀποφάσισε νὰ θέσει ὑπὸ τὸν ἄμεσο ἐλεγχό του τὰ μέρη τοῦ παλαιότερα κατεῖχαν οἱ Βενετοὶ (στὴν Ἡπειρο). [Meyer (Πρέβεζα) πρὸς Maitland (Κέρκυρα), 10/22 Ἀπρ. 1820.]

Συγκέντρωση Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν ἐπαναστατῶν γύρω ἀπὸ τὴν Ἄρτα. — Μεγάλες ομάδες Ἀλβανῶν ἐγκαταλείπουν τὴν τουρκικὴ φρουρὰ τῆς Ἄρτας. — Ἡ συνεργασία Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν γενικεύεται. — Ἡ περιοχὴ Ἰωαννίνων, ἡ Ἄρτα καὶ ἡ Πρέβεζα εἶναι τὰ κυριότερα μέρη ποὺ κατέχουν οἱ τουρκικὲς δυνάμεις στὴν Ἡπειρο. — Ἡ στάσις τῶν Ἀλβανῶν ἀπέναντι στοὺς Ἑλλήνες, τοὺς Τούρκους καὶ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ. — Πολλοὶ Τούρκοι ἀποδοκιμάζουν τὴν στάσις τῆς Πύλης ἀπέναντι τὸν Ἀλῆ Πασᾶ. — Ὁφέλεια τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν ῥῆξιν τῆς Πύλης μετὰ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τὴν στάσις τῶν Ἀλβανῶν... [Meyer (Πρέβεζα) πρὸς Maitland (Κέρκυρα), 6/18 Ὀκτ. 1821.]

Ἀφιξὴ τοῦ Meyer μετὰ πλοῖο ἐξω ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι στίς 26 Ἰουλ./7 Αὐγ. 1822. — Συγκέντρωση τουρκικῶν πλοίων ἐξω ἀπὸ τὴν πόλιν. — Ἀπελπιστικὴ θέσις τῶν Ἑλλήνων. — Τὸ κύρος τοῦ Μαυροκορδάτου. — Μυστικὴ συνάντησις Meyer - Μάρκου Μπότσαρη στὸ Βασιλάδι στίς 7 Ἰουλ./8 Αὐγ. 1822. — Ὁ Μπότσαρης παραδέχεται ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι κρίσιμη καὶ προτείνει νὰ θεθεῖ ἡ Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. — Ἐπίσης ζητεῖ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν εἰδικὰ γιὰ τοὺς συμπατριῶτες του, τοὺς Σουλιῶτες. — Τέλος, παρακαλεῖ νὰ μεσολαβήσῃ ἡ Ἀγγλία γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν μελῶν τῆς οἰκογένειάς του ποὺ κρατοῦνται ὡς ὄμηροι ἀπὸ τὸ Χουρσίτ. — Ἡ σύζυγος καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Μ. Μπότσαρη ἀναχωροῦν γιὰ τὴν Ἀγκῶνα. — Ὁ Μ. Μπότσαρης ἐκφράζει τὴν εὐχὴ νὰ μεσολαβήσουν οἱ εὐρωπαϊκὲς δυνάμεις (ποὺ θὰ συνήρχοντο στὴ Βερόνα) γιὰ νὰ συναφθεῖ ἀνακωχὴ ἀνάμεσα στοὺς Ἑλλήνες καὶ τοὺς Τούρκους. — Σκέψιν τοῦ Μαυροκορδάτου νὰ ὑψώσῃ τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν στὸ Μεσολόγγι καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας... [Meyer (Λευκάδα) πρὸς Adam (Ζάκυνθος), 31 Ἰουλ./12 Αὐγ. 1822.]

Δύσκολα θὰ ξαναδοῦμε τὰ σχετικὰ μετὰ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ, τοὺς Σουλιῶτες, τὴν κατάστασιν ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν Ἡπειρο

καὶ τὴν Ἀλβανίαν στίς παραμονὲς τῆς Ἐπανάστασις, τίς σχέσεις Ἑλλήνων μετὰ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ καὶ πῶς ἡ ἐξέγερσίς του ἐπηρέασε τὰ σχέδιά τους, τίς μεταβαλλόμενες σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, τὸ πῶς οἱ Τούρκοι ἀντιμετώπισαν τὸν Ἀλῆ καὶ τοὺς Ἑλλήνες ἐπαναστάτες, τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα στὴ Δυτικὴ Στερεά, τὴ συμμετοχὴ τῶν Ἑπτανησίων, τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου γιὰ τοὺς πληθυσμούς, τὴν στάσις τῶν Ἀγγλων, καὶ πολλὰ ἄλλα, χωρὶς

νὰ καταφύγουμε καὶ στίς μαρτυρίες τοῦ Meyer. Κάποια κινητικότητα ποὺ παρατηρεῖται τελευταῖα γιὰ τὴ μελέτη τοῦ 1821 εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ τίς ἀξιοποιήσῃ.

Στὸν πρῶτο τόμο, ἀμέσως μετὰ τὸ βιογραφικὸ σημείωμα γιὰ τὸν Meyer, ἡ Κάλια Καλλιατάκη Μερτικοπούλου γράφει λίγα ἄλλα μεστὰ λόγια γιὰ τὸν Ἐλευθέριον Πρεβελάκη ποὺ δὲν πρόλαβε νὰ δεῖ τυπωμένη τὴν ἐκδοσὴ αὐτῆ. Ὅπως τονίζει, ἡ ἐπιστημονικὴ του ἀριότητα, ἡ ὑπευθυνότητά του, τὸ ἦθος του, μᾶς λείπουν πολὺ.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ